

104. Si loquamur præcise de separatione quoad torum, seu de negatione debiti, certum est innocentem conscientium de alterius delicto, posse illi propria auctoritate debitum negare, sive adulterium fuerit publicum, sive occultum, etiamsi censuris ad reddendum compellatur, & potest iudici jurare se debitum non negasse; nihil enim adultera debet. Si conjux adulter consentit in divorcium; tunc propria auctoritate fieri potest. Traçt. 9. cap. 16. nu. 42. &c. Probabilis est quod si adulterium fuerit publicum, & notorium, ita ut nulla possit tergiversatione celari, ut quando iudici, & aliis est notum; vel quando adulter illud in iudicio etiam civili confessus est, vel aliter de eo constat, tunc potest innocens non expectata iudicis sententia recedere: secus vero si sit occultum. nu. 47. Licitum est conjugi innocenti facta legitima separatione, invito alio Religionem ingredi, & in ea profiteri vel sacros Ordines assumere, & in tali casu non potest amplius cum altero reconciliari: Non tenetur tamen reus in sæculo manens votum castitatis emittere, vel Religionem ingredi. num. 50. &c. Quando innocens statum irrevocabilem impossibile cum matrimonio assumpsit; tunc poterit etiam reus talem statum assumere sine illius consensu; aliter saltem tacita licentia requiritur. Si innocens monitus reconciliari recuset, & licentiam, seu consensum alteri præbere nolit pro statu perfectiori, tunc poterit absque tali consensu statum perfectionis eligere. nu. 53-54.

TRACTATUS XVI.

De Censuris.

PROŒMIUM.

Post tractatum de Sacramentis, quæ in prævaricationis remedium a Deo instituta sunt; merito de censuris agendum videtur, quibus legum prævaricatores a sua contumacia per Sacramentorum præcipue privationem deterrentur.

CAPUT I.

De censuris in communi.

1. **C**ensura est pena Ecclesiastica fori exterioris, qua fidelis baptizatus privatur usu aliquorum honorum spirituum, ut a contumacia discedat. Bona quibus privat censura sunt: Sacramenta, sacrificia, beneficia Ecclesiastica, spiritualis iurisdicção, publica suffragia, satisfactioes, & similia, quorum dispensatio Ecclesiæ a Christo commissæ est. Traçt. 10. cap. 1. num. 2. 7. Verius est res tantum esse censurarum species, sunt autem excommunicatio, suspensio, & interdictum. nu. 12. Censura ex parte causæ efficientis alia est ab homine, alia a jure. Ab homine dicitur quæ per sententiam, vel mandatum transitorium fertur. A jure, quæ per legem, vel statutum imponitur. Ex parte subjecti dividitur in generalem, & particularem. Generalis fertur in omnes & respicit prohibitionem peccati futuri, ne committatur. Particularis fertur in particulares personas, & respicit emendationem delicti commissi, vel satisfactionem per eo. nu. 16. 17. Ex parte formæ alia est late sententiæ, alia sententiæ ferendæ. Illa ligat de facto ante iudicis sententiam, & exprimitur per verba de præfenti, aut de præterito. v. gr. statim, ipso facto excommunicetur, vel.

vel excommunicatus sit, &c. Sententiæ ferendæ est, quæ post sententiam iudicis incurritur, & fertur per verba de futuro v. g. excommunicabitur: vel per verba: præcipimus sub pena excommunicationis, &c. In dubio an sit late vel ferendæ sententiæ, intelligi debet quod sit sententiæ ferendæ. Censura late sententiæ ipso facto incurritur, nulla expectata iudicis sententiæ. Censura sub his verbis: *Anathema sit*: est late sententiæ. nu. 18. 19.

2. De Fide est dari in Ecclesia potestatem ferendi censuras. Traçt. 10. cap. 1. nu. 20. Hæc potestas acquiritur primo ratione muneris, officii, vel dignitatis; & hæc est potestas ordinaria; & qui ea fungitur dicitur Iudex ordinarius; & solum competit habentibus iurisdiccionem in foro exteriori. Secundo per delegationem, seu per commissionem ejus, qui habet potestatem ordinariam. Tertio per consuetudinem legitime introductam: sed notandum, quod qui ex consuetudine potest ferre unam censuram, non ideo potest aliam. Idem dicendum de prescriptione. Quarto ratione delicti; quia ratione delicti deliquens foritur forum illius, in cuius territorio delinquit; nisi priusquam censura feratur, vel saltem reus citetur, extra territorium fugiat. Nec Archiepiscopus respectu sui suffraganei, nec simpliciter exempti respectu cujuscunque Episcopi sunt ejus subditi, ratione delicti, ut sunt Reges, Reginae, & eorum filii: & Regulares. Quinto per titulum præsumptum adjuncto errore communi. nu. 27. 34. 35. 36. 37. 38.

3. Nemo potest seipsum, æqualem, vel superiorem excommunicare, vel alia censura ferre auctoritate propria: auctoritate vero delegata poterit æqualem, & etiam suum superiorem censura ferre. Traçt. 10. cap. 1. nu. 39. Non datur in Ecclesia potestas excommunicandi, vel suspendendi Papam. Si Episcopus ferat censuram in furantes, &c. si ipse fuerit, eam non incurrit. Incurreret tamen excommunicationem in jure latam contra communicantes cum

excommunicatis, si communitet cum excommunicato a se ipso. nu. 40. Ut quis potestatem ordinariam, vel delegatam ferendi censuras recipiat, debet esse fidelis, baptizatus, ordine Clericali insignitus, & viator. Ut autem tali potestate valide utatur, debet esse mentis compos, habere intentionem ligandi, & iurisdiccionem non ligatam a Superiore, & cum libertate operari. nu. 45. Fœmina juxta probabiliorum sententiam est incapax jure divino ferendi censuras: ac proinde nec summus Pontifex potest ei talem potestatem conferre. num. 48. Abbatissa nullam iurisdiccionem spiritualem habet respectu monialium; unde imponere non potest præcepta in virtute Spiritus Sancti, aut in virtute Sanctæ obedientiæ; sed tantum præcepta politica, aut domesticæ, quæ solum juxta qualitatem materiæ, & rei gravitatem obligant; nunquam vero sub mortali ex vi præcepti. nu. 49.

4. Sola prima tonsura insignitus est capax potestatis ferendi censuras. Parus laicus ex commissione solius summi Pontificis potest ferre censuras. Traçt. 10. cap. 1. nu. 52. 53. Valida est censura lata ab eo, de cuius impedimento non constat. Quare si Episcopus occulte excommunicatus, aut suspensus ferat censuras; graviter peccat, sed validæ sunt. nu. 58. Verius est validam esse censuram ex metu gravi latam: nullum enim datur jus irritans tales censuras. num. 60. Ad censuram ferendam non sufficit quod addit voluntas, & intentio eam ferendi, sed necesse est quod talis voluntas verbis, scripto, aut signo aliquo ostendatur, & debet determinate exprimi censura, quæ fertur. nu. 61. 62. Quando imponitur excommunicatio, nisi aliud exprimitur, semper intelligitur de majori. Verius est validam esse censuram sub disjunctiva datam, v. g. si intra mensem non resisteris, excommunico, vel suspendo te; & tunc reus quam maluerit, incurret. nu. 63. Potest censura sub conditione ferri. Si sub conditione feratur, & ante

& ante conditionis eventum appellatio interponatur, secuta conditione non incurritur; bene vero incurritur si pendente conditione mutetur domicilium, & maxime si mutatio fiat ad esugendum forum; quia iudicium ubi captum est, ibi finire debet. num. 67. 68.

5. Ex juris Canonici præscripto debet censura in scriptis ferri, & debet exprimi causa, ob quam fertur, & exemplar reo tradi intra mensem, si id exposcat, factis super tali requisitione instrumento, vel testimonialibus literis, sigillo authentico munitis sub pena suspensionis ab ingressu Ecclesie, & divinis officiis. Hæc solemnitas non est substantialis, nec requisita ad valorem censuræ: at peccare mortaliter Judex sine tali solemnitate censuram ferendo per modum sententiæ, cognita causa, & citatione præmissa. Talis solemnitas non præcipitur quando censura fertur vel a jure, vel ab homine per modum præcepti, vel per modum legis, aut statuti generalis. Tract. 10. cap. 1. nu. 71. 72. 73. 74. Debet in sententia exprimi delictum, ob quod fertur censura, & sententia per ipsum iudicem Episcopo inferiorem, reo legenda est, vel saltem per notarium, vel per alium ministrum. nu. 75. 76. Ex iusta, & urgente causa potest dicta solemnitas licite prætermitti. nu. 77. Prælati Religionum dictam solemnitatem servare tenentur, nisi ex privilegio, consuetudine, vel propriis statutis a Pontifice confirmatis aliud habeatur. nu. 78. Pœnæ assignatæ incurruntur a Iudice non servante debitam solemnitatem, etiam si censura invalida fuerit. nu. 79. Excommunicatio semper fertur per modum censuræ; ac proinde per modum pœnæ medicinalis, & propter contumaciam; nunquam veto per modum pœnæ præcise talis, & ad punitionem: Suspendio vero, & interdictum personale utroque modo feruntur. nu. 80.

6. Nulla requiritur monitio præcedens, quando censura fertur per modum legis, aut statuti generalis, vel etiam

præcepti particularis ad præcavendum delictum futurum. Ad censuram vero, quæ fertur per modum sententiæ ob delictum præteritum ob contumaciam, & inobedientiam, ut valide feratur præmittenda est monitio, quæ tam de jure positivo, quam naturali, & divino requiritur; sive detur notoriæ delicti, sive etiam notoriæ contumaciæ. Tract. 10. cap. 1. nu. 81. 82. 87. 89. Si detur lex vel præceptum sub pœna ferendæ censuræ, ut delinquens a Iudice censura feriatur, debet adhuc secundum probabiliorum sententiam monitio præmitti. nu. 90. Ut censura legitime feratur, præcedere debet non una tantum, sed trina monitio, vel una pro tribus, seu quæ virtualiter tribus æquivalet. n. 92. Trina monitio separatum fit, quando pro qualibet assignatur sufficiens intervallum, quod ad minus debet esse duorum dierum. Una pro tribus fit, dicendo v.g. *Admoneo te, ut intra decem dies restituas sub pœna excommunicationis; & valeat pro trina monitione, seu: & scias hunc esse terminum peremptorium, & ultimum, seu, Mandamus ut intra sex dies restituas; sin minus sis ipso facto excommunicatus.* nu. 94. 95.

7. Facienda est monitio ab ipso Iudice, vel ejus nomine; & si in commodum alicujus particularis ferenda sit censura, monitio ad instantiam illius facienda est. Si censura ferenda sit contra plures generaliter; sufficit quod monitio fiat in Ecclesia coram Populo. Si vero contra particularem personam ferri debeat, debet monitio in propria persona fieri. In sequentibus tamen tribus casibus monitio potest fieri ad domum, vel si non habeat, in Ecclesia, aut loco publico. 1. Quando reus absconditur, aut vi, vel fraude monitionem in propria persona impedire contendit; debet tamen de dolo constare per testes; aut manifesta indicia. 2. Quando semel monitus est in propria persona, tunc enim reliquæ monitiones ad domum, vel in Ecclesia fieri possunt. 3. Quando probari potest primam monitionem factam ad domum, ad Rei monitionem

titiam pervenisse; nam tunc & reliquæ ad domum fieri possunt. Tract. 10. cap. 1. nu. 95. 96. Hæc trina monitio, vel una pro tribus non est necessaria ad valorem censuræ, nisi quando Judex excommunicat excommunicatione majori, aut suspendit, vel interdicat communicantem cum excommunicato: & quando Judex delegatus cum tali conditione facultatem habet. nu. 97. 98.

8. Censura quando fertur per modum sententiæ, die non feriato ferenda est: lata autem die feriato valida quidem est, sed illicita. Censuræ denunciatio fieri solet feriato die, dummodo causæ cognitio precedat, die non feriato. Tract. 10. cap. 1. nu. 100. Qui jam censuram incurrit, denunciari debet, & publicari, ut citius resipiscat, præmissa tamen citatione rei ad allegandum pro se. Si autem qui citatus est, delictum fateatur, & satisfactionem offerat, non est denunciandus, sed absolvendus. nu. 101. Summus Pontifex potest quoslibet fideles ubicunque censura ferre. Sic Prælati Religionum suos subditos ubicunque existant. nu. 102. 103. Episcopi alique Prælati sæculares extra proprium territorium existentes suos subditos per modum sententiæ censura ferre non possunt, censuras tamen in ipsos ferre possunt, si non opus sit causæ cognitione; vel quando jam præcessit causæ cognitio in proprio territorio; vel quando Episcopus illius Diocesis consensum præbet; vel tandem quando Episcopus a propria Diocesi injuste expulsi est. nu. 104. Id extenditur etiam ad subditum extra delinquentem, quando delictum intra propriam Diocesium consummatum est: secus si delictum in propria Diocesi inchoatum sit, & in aliena consummatum. n. 107. 110.

9. Excommunicatio lata ab Episcopo contra committentes homicidium incurritur insiſto lethali vulnere intra Diocesium, licet homo extra moriatur, quia tota actio occisiva intra Diocesium consummata est, licet effectus extra sequatur. Tract. 10. cap. 1. num. 111.

Part II.

112. Non potest Episcopus delinquentem intra Diocesium, sed in loco exempto, ut sunt Monasteria Regularium, & loca alterius jurisdictionis, censuris ligare. nu. 113. 114. Potest Episcopus alienum subditum in propria Diocesi delinquentem censuris irretire; quia talis fit subditus ratione delicti. num. 115. Censuræ latæ per modum statuti, aut legis ad delicta præcavenda, ligant etiam alienigenas in tali loco existentes, si ibi commorantur sint majori parte anni, secus si solum transierint. Censuris autem latis per modum sententiæ, aut præcepti particularis pro tali casu, minime afficiuntur non subditi; nec ii qui dum censura lata fuit, subditi non erant. n. 116. 117. 118.

10. Cum censura instituta sit ad curandam contumaciam, & inobedientiam contra Ecclesie præcepta, ferri non potest nec valide, nec licite, nisi detur culpa, seu peccatum specialiter ab Ecclesia prohibitum sub pœna illius censuræ, quæ ferenda est. Tract. 10. cap. 1. nu. 119. 120. Ob alienam culpam nemo potest excommunicari, aut personaliter suspendi, vel interdicti. n. 121. Ob peccatum veniale nec imponi, nec incurri possunt censuræ majores: immo nec summus Pontifex potest pro culpa levi censuram gravem imponere. Dicuntur autem censuræ minores: excommunicatio minor, suspensio ad breve tempus, & interdictum particularis personæ ad breve tempus: excommunicatio autem major, suspensio ad multum tempus, interdictum communitalis, vel civitatis, & ad omnem usum sunt censuræ majores. Censura minor ab homine lata specialiter, & reservata, cum censeatur grave damnus, non incurritur nisi ob peccatum mortale. n. 124. 125. 126. 128.

11. Præceptum de re alias levi, vel indifferenti, sed quæ multum ad finem legislatoris conducit, impositum sub gravi censura latæ sententiæ semper obligat, sub mortali; ac proinde semper in casu transgressionis censura incurritur. Si autem censura sub qua præceptum impositum

T t t

est,

est, sit sententia ferendæ, & ad eam ferendam monito requiratur, non obligabit sub gravi nisi post monitionem, ratione contumaciæ; & reus contumax censuram incurret. Traçt. 10. cap. 1. n. 13. 134. 135. Pro actu pure interno non potest valide ferri censura: ex quo sequitur non incurri excommunicationem ob hæresim pure mentalem, nisi exterius verbo, vel signo exprimat, Immo nec pro actione mere externa hæresis, vel infidelitatis sine ullo interiori assensu ulla incurritur coram Deo censura, quia talis non est hæreticus, licet in foro exteriori haberetur ut talis, & ut excommunicatus. nu. 136. 137. Apponens actum externum, qui sub censura præcipitur, absque ullo actu interiori non incurrit censuram; nisi actus interior sit de substantia exterioris. nu. 138.

12. Si actus exterior procedens ab interiori non sit plene & perfecte significativus illius, non sufficit ad incurrendam censuram pro tali actu positam: ut si quis mente assentiens hæresi, percuteret mensam manu, dicens: *ita est*; minime excommunicationem in hæreticos latam incurret; ad hoc enim necessarium est illam actionem significare assensum hæreticum, ita quod adstantes intelligant eum in hæresim incidisse. Similiter si quis hæretice iudicans commessionem carni in quadragesima, aut fornicationem simplicem non esse peccatum, carnes ederet, aut fornicaretur, nisi aliunde manifestaret suam hæresim, vel ostenderet eos actus ex tali errore procedere, non incurret excommunicationem contra hæreticos latam. Item si quis ex affectu aliquem occidendi, eum percuteret, sed non læthaliter, minime incurret excommunicationem latam contra homicidium committentes, etiam si casu mors sequatur, vel ex negligentia medici, vel aliunde, sed non ex vi percussiois. Traçt. 10. cap. 1. num. 142. 143. De carne ut censura incurrat, debet peccatum ob quod lata fuit, esse in genere suo completum, & consummatum

secundum proprietatem verborum legis censuram imponentis; nisi aliud in ea exprimat. n. 144.

13. Quando a jure vel ab homine imponitur censura contra aliquid facientes non comprehenduntur mandantes, aut alio modo concurrentes nisi explicitè, vel implicite in edicto nominentur. Traçt. 10. cap. 1. nu. 145. Quando mandantes, &c. comprehenduntur, si eorum mandatum consilium, &c. nullo modo influat in effectum, nec mandatarii acuat voluntatem, censuram non incurunt. Si parato occidere consulat ut contentus sit percussione: si insecto consulat ut hosti occurrat, & se defendat, etiam si hostis sequatur mors, censuram non incurrit, nec irregularitatem; quia qui bonum consilium dat, & opus licitum suadet non est censura dignus. num. 147. Mandans seu consulens, si vere, & ex animo revocavit mandatum, sive consilium, & revocationem mandatario notificavit, fecitque quod potuit ut executionem impediret, non incurret excommunicationem, neque irregularitatem, etiam si mandatarius exequatur: immo etiam si revocatio ad mandatarium non potuerit pervenire antequam exequeretur mandatum, adhuc verius est, censuram non incurere. n. 150. 151. 153. Mandans, rogans, aliquid promittens, vel minitans, revocato mandato, & notificata mandatario revocatione, non tenetur nisi ex charitate lædendum monere, si adhuc timeatur mandatarium executurum: Consulens vero, & rationibus suadens, etiam ex justitia monere tenetur, si mandatarium ab executione avertere nequeat. n. 158.

14. Ut quis censura ligetur debet esse subditus, baptizatus, rationis compos, & determinata persona. Traçt. 10. cap. 1. nu. 159. Mortui excommunicari non possunt. Excommunicati autem, ante absolutionem decedentes remanent excommunicati. nu. 163. 165. Pueri, & perpetuo amentes non possunt ligari censuris. Impubes de facto non ligantur censuris, sive a jure, sive ab homine

la-

latis nisi exprimentur. Communitas, Collegium, aut Civitas excommunicari nequit: Immo si excommunicatio feratur in aliquem ex communitate, qui talem rem fecit, non determinando eum, nulla erit censura. Excipe censuras latas per modum præcepti, vel statuti collegio, aut communitati impositi; has enim omnes transgressores incurunt. n. 168. 169. Si in communitatem feratur censura absque ullo examine; nedum invalida, sed & illicita erit. Etiam si præcesserit diligens inquisitio, si indiscriminatum, & absque restrictione ad delinquentes, feratur, adhuc invalida est, a quocunque sit superiore. Si facta inquisitione singulæ communitatis, persone reæ inveniatur, licite, & valide a summo Pontifice excommunicari potest talis communitas; ab aliis vero valide, sed non licite. nu. 171.

15. Quando censura sunt diversæ rationis, possunt plures incurri; immo etiam si sint ejusdem rationis, & etiam pro eodem delicto, dummodo a diversis iudicibus, quorum quilibet censuram ferat tanquam suam, & intendat facere novum jus, & novam imponere penam. Traçt. 10. c. 1. n. 176. 177. Quando in eodem actu diversæ malitiæ mutantur speciem inveniuntur, & earum quælibet sub censura prohibetur; per illum actum omnes incuruntur. Ut si furtum esset sub excommunicatione prohibita, & similiter sacrilegium; furtum in Ecclesia committens duplicem excommunicationem incurreret. Secus si malitiæ solum aggravent intra eamdem speciem. nu. 178. Per actus non multiplicatos moraliter, multiplex censura non incurritur. n. 179. Ex parte Rej illa necessitas, eaque incommoda quæ excusant ab observantia præcepti, excusant etiam ab annexa censura. Sic etiam ea omnia, quæ excusant a culpa gravi, ut esset in furto materia levis, justa compensatio, legitima præscriptio, excusant etiam a censura. Ex parte iudicis non incurritur censura, si lata sit in non subditum: si interposita fuit tempestive legitima appellatio: si pars

ad cuius petitionem lata est, debitum remittit, vel terminum prorogavit: si Judex jurisdictione, vel ejus libero usu caruit: si non servavit formam substantialem, vel necessarias monitiones omisit: si non secundum allegata, & probata processit. n. 186. 187.

16. Ignorantia invincibilis sive facti, sive juris tum particularis tum communis, etiam Pontifici; sive sit antecedens, quæ omnino involuntarium reddit actum, sive etiam concomitans, excusat a censura; etiam si talis ignorantia esset venialiter culpabilis. Idem dicendum de actuali inconsideratione, & inadvertentia, quæ sit omnino invincibilis. In foro externo non præsumitur ignorantia juris communis nisi probetur. Sciens aliquid esse jure divino, vel naturali prohibitum, sed invincibiliter ignorans esse jure Ecclesiastico vetitum sub censura, peccabit quidem mortaliter contra legem divinam vel naturalem, non tamen contra legem Ecclesiasticam, nec incurret censuram. Sciens talem actum esse, etiam jure Ecclesiastico prohibitum, sed invincibiliter ignorans annexam censuram, illam non incurrit. Minime irregularitatem incurrit ex delicto proveniente, qui actum exercens, cui esse annexa, omnino propter ignorantiam excusatur a culpa. Eum vero qui notitiam habet legis Ecclesiasticæ talem actum prohibentis, probabilis est irregularitatem annexam incurere, si illum exerceat, licet talem penam ignoret, quia irregularitas non est censura, nec poena medicinalis. Præctice loquendo verius est omnem ignorantiam mortaliter culpabilem non distingui a crassa, vel supina. Quando in lege habetur: *Qui scienter hoc fecerit: Qui facere præsumpsit: Qui temerarie id fecerit*: tunc ignorantia etiam crassa, aut supina, & in probabiliore sententia, etiam affectata excusat a censura. Traçt. 10. cap. 1. num. 191. &c.

17. Metus gravis excusat ab incurrenda censura, nec non & a culpa, si actus solum lege Ecclesiastica sub cen-

Ttt 2 sura

fura precipiatur, vel prohibeatur. Verum si metus incutiatur in contemptum Ecclesiasticæ legis, vel agatur de re gravissima, nec a culpa, nec a censura excusabit. Si actus ille etiam a lege Divina, vel naturali precipiatur, vel prohibeatur; excusabit quidem metus gravis a censura, vel irregularitate, sed non a culpa mortali. Tract. 10. cap. 1. num. 203. 204. Consultissimum est, ut qui dubitat se esse censuram irretitum, se saltem sub conditione absolvi procuret; & interim quantum sine scandalo, aut infamia propria potest in foro exteriori ut innodatus se gerat. Quinimo si alii persuasi sint eum esse censuram irretitum, proculdubio ut talis tenetur se gerere. nu. 207. Cessante periculo scandali, si dubium sit juris, nec in foro externo, nec interno tenetur se gerere ut censura innodatus: jura enim in benigniorem partem sunt interpretanda; secus si certus sit censuram latam, & dubitet an fuerit justa, nu. 208.

18. Si dubium sit facti: ut si quis certus latam esse censuram contra percipientes graviter Clericum, dubitet an percussio a se facta sit gravis, non tenetur se gerere ut excommunicatus. Idem dicendum si dubium sit an censura fuerit lata, vel ferenda sententia. Similiter. Si censura lata est sub conditione, & dubium sit an fuerit nec ne adimpleta conditio. Si dubitetur an Superior cum intentione ligandi, vel tantum ad terrorem censuram tulit: vel an qui eam jam incurrit, sit absolutus, vel non: an tempore debito appellatio interposita sit: item si dubitetur de legitima Judicis potestate, quando jam est in pacifica possessione, possessio stat pro Judice, seu pro Superiore: In dubio autem de Judicis legitima potestate, si non sit in pacifica possessione, possessio stat pro libertate. Tract. 10. cap. 1. num. 209. 210. Qui vere innocens est non incurrit censuram, licet secundum allegata, & probata appareat reus: coram illis tamen qui certi sunt de censura, & ignari de innocentia tenetur

sub gravi, ratione scandali se gerere ut censura irretitum: si iste in publico ministret, celebret, &c. peccat quidem graviter peccato scandali sed in foro conscientia non incurrit penas latas contra violantes censuras. num. 12.

CAPUT II.

De absolutione a censuris.

19. **Q**uilibet censura ligatus tenetur sub mortali absolutionem quamprimum potest sollicitare. Tract. 10. cap. 2. nu. 1. Absolutio, de qua loquimur, alia est absoluta, alia conditionata, quæ dependet a conditione præfenti, vel præterita, vel futura. Sola tamen illa, quæ dependet a conditione de futuro est proprie conditionata, suspendens effectum. Insuper alia est ad cautelam, quando scilicet nescitur, vel dubitatur, an censuram incurrit; & hæc præstari potest a quocunque Confessorio pro quacunque censura in foro conscientia, data fide de satisfaciendo parti, si constat ad hoc teneri; vel comparandi coram Superiore, si sit reservata. Alia ad reincidentiam, ut est illa quæ datur pro tempore determinato, ut illo elapso reincidat in eandem censuram; quod bifariam fieri potest. 1. Si absolute detur absolutio quoad omnes effectus censuræ, sed cum onere vel satisfaciendi, vel comparandi, vel aliquid aliud faciendi; quod si non fecerit, in pristinam censuram reincidat; quæ ei relevatur, cui prior relevata erat. Secundo modo quando, ad determinatum effectum datur absolutio; manente censura quoad omnes alios; & hoc modo solus Papa absolvere potest, sicuti facit quando aliquod beneficium, vel privilegium concedit. n. 2. 3.

20. Verius est absolutum ad reincidentiam, sine nova culpa non reincidere in eandem censuram. Quare absolutus ab excommunicatione, ita quod si in-
tra

tra mensem non satisfaciatur, reincidat: si abique sua culpa differat ultra mensem, non reincidit. Tract. 10. cap. 2. nu. 5. 6. Absque aliqua ex enumeratis absolutionibus nequit auferri censura, five per contritionem, seu conversionem ad Deum; five per Sacramentum, quod censuræ obliqui recepit; five morte ferentis; five quia censuratus fiat non subditus; five quia superior ad aliam dignitatem assumatur; neque morte centurati; neque satisfacta parte, vel emendatione secuta. nu. 7. 8. 9. Absolutio a censuris valide dari potest, sub conditione de futuro v.g. *Absolve te, si intra mensem satisfeceris.* Et hæc habet effectum conditione adimpleta. Regulariter tamen talis absolutio impendi non debet. nu. 11. 12. Ad absolvendum a censuris non sufficit voluntas superioris, nisi verbis, vel signis exprimat. Non requiritur expressio censuræ, vel causæ, ob quam lata fuit, nisi cum quis pluribus est irretitus, & non ab omnibus absolvitur, ut sciat a qua solutus est. nu. 14. 15. Potest absens absolvi a censuris per procuratorem, nuncium, vel epistolam; ut tamen licite fiat, urgens causa requiritur. num. 16.

21. Pro absolutione a censuris quædam solemnitates assignantur, nulla tamen est de valore absolutionis. Prima. Est petitio absolutionis. Secunda. Præstatio juramenti de non amplius committendo tale delictum. Tertia. Satisfactio partis, si damnum tertio illatum fuit. Quarta. Quod absolvens recitet unum ex Psalmis poenitentibus dum flagellat censuratum in humeris, sive five virga, nisi sit mulier: & quædam alia, ut in Rituali Romano. Tract. 10. cap. 2. Juramentum non petitur ab iis qui in censuram ante pubertatem inciderunt, etiamsi post pubertatem petant absolvi: nec præstandum est nisi ab iis, qui ob delictum enorme, v.g. gravem Clerici percussorem, scandalosam Ecclesiæ violationem, &c. censura irretiti sunt; vel a publicis usurariis, incendiariis, &c. Satisfactio non requiritur, quando pars læsa satisfactionem remittit, vel oblatam recipere no-

luit, aut si censuratus sit impotens ad præstandum. Debet autem qui satisfacere parti non potest, cautionem præstare, vel fidejussionem aut saltem juramentum. Quarta solemnitas solum necessaria est quando ad satisfactionem Ecclesiæ solemniter absolutio impenditur; & tunc est de precepto. Tract. 10. cap. 2. nu. 17. &c.

22. Absolutio imperitita, non præmissa partis satisfactione reali, quando possibile est, vel cautione, &c. valida quidem est, sed absolvens mortaliter peccat, & tenetur ad damna secuta, nisi de consensu partis absolverit. Quando in Jubilæo, vel alio privilegio conceditur facultas absolvendi a censuris satisfacta parte, si oblivione, ignorantia, aut malitia absolvens, quis non satisfacta parte absolvatur probabiliter est validam esse absolutionem; nisi in Bulla expresse habeatur aliter datam fore invalidam. Tract. 10. cap. 2. num. 23. 25. Absolvi non potest, nisi ab eo qui est supra jus; ille qui non vult recedere a peccato, vel contumacia ob quam est imposita censura, si peccatum sit ex illis, quæ habent tractum successivum, ut hæresis, iniqua detentio rei alienæ, &c. si vero non habeat tractum successivum, sed ipso facto completum sit, ut fornicatio, &c. ab aliis quoque absolvi poterit, etiam repugnans, vel poenitentiam agere recusans: & idem dicendum de emendato absolutionem petere nolente; quia censura non est culpa sed poena, quæ etiam a nolente auferri potest. n. 28. 29. Si censura a jure, vel ab homine lata sit per modum præcepti generalis, potest etiam licite ex rationabili causa, etiam invitati absolvi, & non recedens a contumacia; si autem lata sit ab homine per modum specialis sententiæ, regulariter absolvendus non est, sed potius aggravandæ censuræ, ut respiciat. Attamen etiam in hoc casu ex rationabili causa, si non cedat in præjudicium partis, nec timeatur scandalum, aut censurarum contemptus, repugnans absolvi poterit. nu. 30.

23. Potest quis absolvi ab una censura,

ra, & non ab aliis eisdem, vel diversis rationis. Si ablovens habet facultatem absolvendi ab omnibus, potest unica absolutione omnes tollere. Tract. 10. cap. 2. num. 31. Per illa verba: *Ego te absolvo ab omnibus censuris in quantum possum*, & in *indiges*, quæ præmittuntur absolutioni sacramentali, prolata ab habente facultatem, remanet ponitens absolutus etiam ab oblitis, & sufficit postea subicere clavibus peccata, ob quæ inciderat in eas censuras, & absolvi a quolibet alio: excipit tamen censuras, ad quarum absolutionem præmittenda est satisfactio partis. num. 32. 33. 34. Si quis deciperet superiorem, dicendo se satisfecisse parti, cum minime satisfecisset, se ab hæresi recessisse, cum non recessisset &c., vel alia simili deceptione circa causam motivam absolutionis, seu principalem, & ex jure necessario requisitam, minime remanet absolutus; bene vero si deceptio fuit tantum in aliquo accidentali, & minus principali. Si autem constaret, (quod præsumendum non est.) Judicem concilium falsitatis adhuc velle absolvere, proculdubio valebit. num. 35.

24. Omnes conditiones, quæ requiruntur ad ferendas valide censuras, requiruntur etiam, proportione servata, ad absolvendum ab eis. Licet valida sit censura per metum gravem lata, quamvis illicita: irrita tamen est ex jure absolutio per metum gravem impertita. Potest Episcopus existens in alieno territorio absolvere suum subditum a censura, quam ipse in eum tulit per modum sententiæ specialis, non solum pro foro interno, sed etiam in foro exteriori, si id fiat absque strepitu judiciali. Si autem ejus subditus in alieno territorio existens fuit ab illius territorii Episcopo specialiter excommunicatus, rediens ad proprium territorium, nequit a suo Episcopo absolvi, nisi de licentia illius, in cujus territorio deliquit; bene vero si non fuit specialiter excommunicatus, sed per sententiam generalem, seu per modum legis generalis. Tract. 10. cap. 2. nu. 36. 37. Qui a reservatis potest ab-

solvere, potest absolvere etiam a censuris annexis. n. 38.

25. Per facultatem concessam in Jubilæo, vel Cruciatu absolvendi a censuris Summo Pontifici reservatis, etiam absolvi possunt excommunicati nominatim denunciati, sive a Jure, sive ab homine excommunicatio lata sit. Hinc tamen inferre non licet, posse privilegium habentes absolvendi a censuris Summo Pontifici reservatis, etiam absolvere a casibus, & censuris Episcopis per eorum speciale decretum in generali, vel in particulari reservatis, nisi talis facultas specialiter concedatur. Tract. 10. cap. 2. num. 39. 40. Quotiescunque in privilegio conceditur facultas absolvendi a censuris, intelligitur de reservatis Summo Pontifici, aliis nihil concederetur; exceptis tamen contentis in Bulla cœnæ, nisi specialiter exprimentur. Quando autem specialiter conceditur facultas absolvendi etiam a contentis in Bulla cœnæ, excipitur hæresis, nisi de ea fiat expressa mentio. num. 41. A censuris in jure latis, quæ reservatæ non sunt, potest quilibet Confessarius absolvere. num. 44. A censuris in jure latis, & reservatis potest absolvere qui illas tulit, vel ejus successor, aut delegatus ab eo, vel ipse superior. Censuræ ab Episcopo latæ non possunt ab Archiepiscopo auferri, nisi in casu appellationis, vel actualis visitationis. n. 45.

26. In articulo mortis potest quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, vel depositus absolvere a quibuslibet censuris quomodolibet in jure reservatis. Et insuper quando est difficilis, vel impossibilis aditus ad superiorem, conceditur eadem facultas cuilibet Confessario absolvendi a censuris illi reservatis, juxta dicenda sect. 28. Quando quis in periculo mortis, vel ob impedimentum nequit se præsentare Superiori, cui censura est reservata, debet Confessarius eum absolvere, accepto juramento, quod se præsentabit cum sibi fuerit opportunum; quod si data opportunitate id omittat, in eandem reincidit censuram. Quando autem absolvitur a reservatis non habentibus

tibus annexam censuram; ex nullo jure tenetur se præsentare. Tract. 10. cap. 2. num. 45. 46. Soli Sacerdotes in articulo mortis absolvere possunt a censuris, secundum probabiliorē sententiam. num. 48. Qui facultatem habet absolvendi a censuris, potest etiam ab interdicto, & suspensione absolvere. nu. 49. A censuris latis ab homine per modum particularis sententiæ contra determinatam personam non potest absolvere potest, qui eas tulit, vel successor, vel ejus superior, vel delegatus. A censuris ab homine latis per modum sententiæ generalis, vel statuti quilibet Confessarius absolvere potest, nisi sint reservatæ. Quando Judex vel notarius, jam satisfacta parte, scriptis testatur in foro exteriori, censuratum parti satisfecisse, vel esse emendatum, finitamque esse litem, censuræ ipsum absolvere, vel cuiuslibet Sacerdoti absolvendum remittere. n. 50. 51.

27. Duo sunt genera reservatarum censurarum, quarum absolutio pro foro interno a jure Episcopis committitur, quæ facultas cum sit annexa dignitati, eis competit jure ordinario. Sunt autem. Primo. Censuræ contractæ, ex delicto occulto. Secundo. Ex delicto publico provenientes, in casu necessitatis cum non est facilis recursus ad Pontificem. Facultas autem pro foro interno concessa intelligitur non solum intra confessionem sacramentalem, sed etiam extra illam, dummodo absolutio sit occulta, & non valeat pro foro externo. Nominæ Episcopi, quoad hanc facultatem veniunt etiam Abbates, & alii Prælati jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, & Capitulum Sede vacante. Liberum est Regularibus, Prælati quidem per se, subditis vero de licentia Prælatorum, se subicere Episcopis, ut a talibus censuris absolvantur. Quod si Prælati subdito injuste licentiam deneger, potest subditus nihilominus Episcopo se subicere, quoad hanc absolutionem: secus vero si iuste eam denegaret. Tract. 10. cap. 1. num. 51. 54.

28. Per delictum occultum illud in-

telligitur, quod non est publicum, notorium, aut famosum, licet testibus probari possit; dummodo de facto non sit deductum ad forum contentiosum, si vel uno teste in judicio probatum fuerit. Si vero Reus se in foro contentioso purgavit, etiam falsis testibus, vel alio iniquo modo, & ibi absolutus fuit, occultum adhuc censetur, & ab Episcopo absolvi potest. Tract. 10. cap. 2. nu. 59. 60. Insuper delictum censetur esse occultum, ita ut ab Episcopo possit absolvi, quando reus jam in foro exteriori punitus est, & judicium est finitum; & quando reus de loco, ubi delictum suum publicum est, se transfuit ad alium, ubi est occultum; tunc enim ab hujus loci Episcopo potest absolvi, dummodo hic locus ita distet, quod non timeatur in eo publicum fieri. num. 62. Possunt Episcopi suos subditos absolvere ab omnibus casibus, & censuris Sedi Apostolicæ reservatis, etiam in Bulla cœnæ contentis, & etiam ab hæresi, quamvis publica sint, si reus non possit Pontificem adire: & hæc facultas competit etiam Capitulo Sede vacante; & si impedimentum sit tale, ut neque Episcopus adiri possit, potest tunc reus absolvi a quolibet Confessario. nu. 63.

29. Impedimenta recursum ad Pontificem legitime impediunt, communitur censuræ; periculum mortis, vel gravis læsionis in via; infirmitas longa licet non mortalis; vel debilitas; Atas senilis, vel impubes; etiamsi post ubertatem petatur absolutio delicti ante ubertatem commissi; obligatio assistentiæ ratione officii; alterius potestati subiectio; obligatio alendi familiarum; servitus, nisi dominus fuerit causa delicti a servo commissi, vel illi det licentiam eundi; fragilitas sexus, nempe femine; cujuscunque conditionis; & aliud quodcunque impedimentum, quod prædictum judicio impossibilem, vel difficilem reddat accessum. Nec isti tenentur se præsentare per Episcopum, aut procuratorem pro absolutione obtinenda; nec currere ad Legatum, vel alium habentem privilegium. Consultus tamen. &

securus esset hoc facere. Tract. 10. cap. 2. nu. 64. 65.

30. Quando Episcopus impendit absolutionem a reservatis Pontifici, ob impedimentum; & quando a quolibet Confessario in articulo mortis quis absolvitur, imponi debet præceptum, (& secundum aliquos, ab eo juramentum accipi,) quod, data opportunitate, quanto citius poterit se Pontifici præsentabit, aliter in eandem reincidet censuram. Sufficit tamen quod se per procuratorem præsentet. Ab onere comparendi eximuntur qui per Jubilæum, Bullam, vel privilegium a dictis censuris absolvantur: pueri qui ante pubertatem in casum, vel censuram reservatam inciderunt, qui si a simplici Confessario in articulo mortis absolvantur, eis imponendum est onus se præsentandi coram Episcopo, & denique mulieres, quarum impedimentum cum sit perpetuum, nunquam eis onus comparendi coram Pontifice imponendum est. Tract. 10. cap. 2. nu. 66. 67. 68. Quoad Regul. Vide tract. 14. nu. 79. 80.

CAPUT III.

De excommunicatione majori, & minori.

31. **E**xcommunicatio major est censura privans hominem fidem omnium Ecclesiasticarum communione. Excommunicatio minor est censura privans hominem fidem receptione omnium sacramentorum. Tract. 10. cap. 3. num. 1. 2. Effectus excommunicationis majoris sunt decem. Primo. Privatio suffragiorum communium Ecclesiæ. Secundo. Privatio participationis tam activæ, quam passivæ Sacramentorum. Tertio. Privatio rerum sacrarum & divinarum. Quarto. Inhabilitas ad susceptionem sacrorum Ordinum, & illorum usum. Quinto. Privatio usus jurisdictionis Ecclesiasticæ. Sexto. Inhabilitas ad exercendos actus le-

gitimos in judicio. Septimo. Incapacitas ad conferenda beneficia Ecclesiastica. Octavo. Incapacitas obtinendi beneficia Ecclesiastica, eorumque fructus. Nono. Incapacitas obtinendi rescriptum, vel privilegium. Decimo. Privatio communicationis civilis, & forensis cum aliis fidelibus. His addi solent alii duo. Videlicet. Undecimo. Quod in excommunicatione majori per annum integrum perseverans fit de hæresi suspectus. Duodecimo. Quod sacris initiatus in excommunicatione majori, ordines exercens fit irregularis. n. 4.

32. Excommunicatio injusta sed valida omnes enumeratos effectus causat, tam in foro interiori quam exteriori, ac si justa esset; fecus vero si sit invalida; tunc enim nullum ex dictis effectibus causat sive in foro interno sive externo, manifesta existente causa nullitatis. Tract. 10. cap. 3. num. 5. Censura a Judice lata in causa dubia, vel probabili pro utraque parte, valida est. In dubio facti, si postea constet de falsa presumptione, cui judicium innixum fuit, sententia non tenet; nec ille contra quem excommunicatio lata est, tenetur se gerere ut excommunicatus. nu. 6. Violare censuras ex genere suo est peccatum mortale, nisi materie parvitas excuset: ideoque cum excommunicato communicans in spiritualibus; vel excommunicatus in eis se ingerens peccat mortaliter: in politicis vero, & civilibus erit tantum veniale regulariter loquendo; unde comedere, confabulari &c., cum excommunicato, secluso contemptu non erit peccatum mortale; bene vero orare &c., si sit vitandus; Frangens præceptum continens censuram, non committit duplex peccatum, sed unicum tantum. numer. 7. 8.

33. Solum nominatim excommunicati, & denunciati, & notorii percussores Clericorum vitandi sunt, reliqui vero omnes sunt tolerati, & cum istis sive publicis, sive occultis sint, communicare licite possumus, tum in rebus sacris, tum in politicis. Tract. 10. cap. 3. nu. 9. &c.

34. **E**t nominatim excommunicatus ille est qui expresso nomine proprio, vel aliquibus signis ipsum sufficienter declarantibus, excommunicatur; ut si dicatur: excommunico Prætozem Salmantinum. Nec ut sit vitandus sufficit quod nominatim excommunicetur, sed debet publice denuntiari, & declarari excommunicatus, vel in concione, vel in Missa majori, vel carta loco publico exposita, vel secundum consuetudinem loci. num. 15. Antequam quis denuntietur, debet prius citari, ut se defendat, & pro se loquatur, qui est excommunicatus a jure: nisi aliàs delictum sit publicum, & notorium. Nec ullus denuntiari potest nisi per suum superiorem. Si quis denunciatus, & declaratus incurrisse excommunicationem, intra legitimum terminum appellaverit a tali denuntiatione, suspenditur denuntiatio, nec vitandus est. n. 16.

34. Non sufficit, quod quis denunciatur, declaretur, aut damnetur de crimine cui annexa est excommunicatio, ut vitari debeat, sed debet expresse declarari excommunicatus. Tract. 10. cap. 3. num. 17. Ut aliquis sit notorius clerici percussor, qui vitari debeat, requiritur notorietas, tum juris per rei confessionem in judicio, vel per Judicis sententiam; tum facti, ita ut factum ipsum nulla possit tergiversatione celari. n. 18. 19. Qui in uno loco est denunciatus excommunicatus, vel notorius clerici percussor, in alio ubi excommunicatio, sive delictum occultum est, vitandus non est; juxta veriore sententiam. num. 20. Quæ de excommunicato vitando, vel non vitando dicta sunt, intelligenda sunt etiam de interdicto, & suspensio quoad ea in quibus ex vi interdicti, vel suspensionis prohibetur communicare cum aliis: quia dum non sunt denunciati, potest quis communicare cum illis, ac si non essent suspensi, vel interdicti. Et idem de irregulari dicendum est, qui si non sit denunciatus non est vitandus: ideoque possunt fideles a Parocho homicida publico, sed non denunciato petere, & recipere sacramenta. n. 21.

Par. II.

34. Licet fidelibus cum excommunicatis toleratis communicare, etiam præcisa necessitate in rebus politicis, & humanis, ac si excommunicati non essent. Idem dicendum de communicatione in divinis, si non excommunicatus excommunicatum ad hanc communicationem minime inducat. Immo etiam potest, stante necessitate, vel utilitate propria excommunicatum inducere ut Missam celebret, sacramenta ministrat, si alium non habeat, qui æque bene hæc sibi præstet; etiam si probabiliter timeat ipsum illicite ministraturum. Tract. 10. cap. 3. num. 23. Verius est non peccare fidelem petentem ab excommunicato tolerato sacramenta, aliave actiones sacras in suam utilitatem excedendas, nec contra præceptum censuræ, nec contra aliquid quodcumque; sive ille paratus esset, sive non; sive magna interesset utilitas, sive nulla; sive ad hoc ex munere suo teneretur, sive non; Ecclesia enim concedens fidelibus, quod licite cum toleratis communicent, etiam indirecte ipsis excommunicatis concedit, quod in his communicent, si a fidelibus petantur. Ipsi autem excommunicati tolerati, etiam si secreti sint, nequeunt irrequiriti communicare cum aliis, sive in divinis, sive in humanis. n. 22. 25.

36. Certum est apud omnes prohibitam esse excommunicato, sive tolerato, sive vitando administrationem Sacramentorum, & Missæ celebrationem, & peccare mortaliter quodlibet ex his exercendo, exceptis casibus in quibus excusari dicemus. Tract. 10. cap. 3. num. 26. Certum est valida esse omnia Sacramenta collata ab excommunicato vitando, excepto penitentia sacramento collato extra articulum mortis; ideoque confessionem integre repetere tenetur, qui excommunicato vitando confessus est: etiam si cum ignorantia talis excommunicationis ad eum accesserit. Si vero sciebat cum esse excommunicatum vitandum, & debet repetere confessionem, & hoc etiam peccatum sacrilegii confiteri. Validum autem erit Sacramentum penitentia collatum ab excommu-

Vuu

ni-

nico vitando in articulo mortis, si non addit alius qui absolvere possit. nu. 27. 30.

37. Certum est nullam sacramentum posse licite conferri, extra casum necessitatis, ab excommunicato sive tolerato, sive non tolerato; & si quis horum aliquod conferat sacramentum, absque urgenti necessitate, mortaliter peccat. In casu vero necessitatis potest Baptismum sine solemnitate licite conferre, non ibi existente alio qui baptizare possit; immo in tali casu mortaliter peccaret, si requisitus non baptizaret. In periculo mortis, deficiente alio idoneo Ministro, potest vitandus; (dummodo, si tunc ab excommunicatione commode absolvi nequit, per veram contritionem in gratia se constituat.) licite sacramentum penitentiae ministrare; insuper & sacram Eucharistiam pro Viatico, etiam celebrando, si particulae praefecratae non adsint; nec non & extremam unctionem, si infirmus in mortis articulo constitutus, nec confiteri, nec Eucharistiam fumere potuit, ut fiat de atrio contritus. Immo in extrema necessitate constitutus dicta Sacramenta, si alius non adsit, ab excommunicato vitando licite petere, & recipere potest, etiam si probabiliter timeat, cum indigne ministraturum; quia rem per se licitam petit, quae valide & licite potest ab eo conferri, si convertatur ad Deum. Tract. 10. cap. 3. nu. 32. 33. 34.

38. Caetera sacramenta praeter supradicta, nequit excommunicatus vitandus, etiam in mortis periculo licite ministrare. Potest excommunicatus vitandus licite sacramenta ministrare, quae alias valide poterat, si absque sui gravi incommodo ab hoc abstinere nequeat: ut si metu mortis, infamiae &c. ad hoc cogatur, dummodo prius in gratia se constituat, si tunc commode ab excommunicatione absolvi non possit. Potest etiam excommunicatus vitandus matrimonio assistere si gravis, & urgens daretur necessitas illud in articulo mortis contrahendi, vel ad consulendum feminae honori; vel ad legitimandos filios;

vel ad animae periculum praevendendum; si sit ejus concubina; & non adsit alius, nisi ipse Parochus excommunicatus. Tract. 10. cap. 3. nu. 35. 36.

39. Excommunicatus toleratus potest licite, & valide sacramenta conferre, & ipsum quoque sacramentum penitentiae; si petatur, & non ultro se ingerat; & si sit in gratia, & debite ea ministraret. Tract. 10. cap. 3. nu. 37. 38. Potest excommunicatus toleratus, etiam si non sit Parochus, petente populo celebrare, dummodo sit in gratia; secus vero excommunicatus vitandus. nu. 39. Quando excommunicatus vitandus, vel non vitandus illicite sacramenta ministrat, (idest in casibus in quibus ei non licet,) solemniter baptizat, vel nuptias solemniter benedicit, irregularitatem incurrit; secus si privatim baptizet, vel simpliciter matrimonio assistat, quod absque Ordinis exercitio facere potest. nu. 40. Excommunicatus vitandus penitentiae sacramentum ministrans, etiam invalide, irregularitatis penam incurrit, juxta veriore sententiam. nu. 41. Qui absque gravi necessitate ab excommunicato vitando recipit sacramenta mortaliter peccat, & minorem excommunicationem incurrit. Qui vero Ordinem recipit ab Episcopo excommunicato, incurrit etiam suspensionem ab Ordinis suscepti exercitio. n. 42.

40. Omnibus excommunicatis, etiam toleratis prohibuit est quaecunque sacramenta recipere: nullam tamen penam incurrit recipiendo, nisi in Ordinum susceptione. Excusatur tamen a culpa quilibet excommunicatus, si metu mortis, aut gravis damni coactus, aut necessitate vitandi infamiam, vel scandalum; aut cum ignorantia facti, vel juris sacramenta recipiat, dummodo absit censurae contemptus. Tract. 10. cap. 3. nu. 43. Excommunicatus omnia quidem sacramenta (excepta penitentia) valide recipit quoad substantiam, non autem quoad fructum. Excommunicatus, sive toleratus, sive vitandus valide, & etiam fructuose recipit sacramentum penitentiae, qui volens prius

prius absolvi a censura quam a peccatis, peccatorum confessionem praemittit; immo & decentius hoc fit. Similiter certum est, quod si quis sciens se esse excommunicatum, & sibi graviter prohiberi receptionem sacramenti; penitentiae sacramentum recipere praesumat, mortaliter peccat, & confessio illa repetenda est, quia nulla ex defectu dispositionis. n. 44. 45.

41. Si excommunicatus cum ignorantia juris, aut facti ad confessionem accedat, quia scilicet invincibiliter ignorat, de esse excommunicatum, aut esse excommunicatis prohibendum recipere sacramentum hoc, si alias ex parte ipsius non desit necessaria dispositio: sive sit toleratus sive vitandus, ne dum valide, sed etiam fructuose recipit sacramentum penitentiae. Idem dicendum de eo qui accedens ad confessionem prius peteret abolutionem a censura, & postea a peccatis; & Confessarius, vel ex oblivione, vel ex malitia eum absolveret a peccatis, & non a censura. Tract. 10. cap. 3. n. 45. 47. Qui extra casum necessitatis excommunicatus vitandis sacramenta confert, mortaliter peccat, & excommunicationem minorem incurrit. Et si sacramenta ministrat excommunicato a Papa per sententiam particularem, incurrit excommunicationem majorem; & talis excommunicatio, si ministrans est clericus, & scienter, ac libere, & extra casum necessitatis ministrat, est Papa reservata. nu. 49. 50. Minister conferens sacramenta excommunicato tolerato, non peccat contra ullum praecipuum Ecclesiasticum, nec ullam penam incurrit; peccat tamen contra jus divinum, quia indigno ministrat. Si ille toleratus petat cum ignorantia juris, vel facti, potest minister pro tunc eum in sua bona fide relinquere, & illi sacramenta ministrare. n. 51.

42. Omnibus suffragiis, orationibus, sacrificiis, indulgentiis, & bonis communibus, quae nomine Ecclesiae offeruntur, vel in communi applicantur, privatus manet quilibet excommunicatus sive vitandus, sive toleratus; ita ut

fit peccatum mortale pro eo illa offerre, vel applicare; etiam si coram Deo fit in gratia, & dimiserit contumaciam, donec absolvatur; nec ei ante abolutionem talia bona quidquam professe possunt. Tract. 10. cap. 3. nu. 53. 54. 56. Sacrificium Missae nomine Christi potest quidem valide, sed non licite pro excommunicato saltem vitando offerri; & mortaliter peccaret offerens; nisi ignorantia, vel alia ratione excusaretur a culpa. num. 57. Orationes, suffragia, & alia bona opera privata possunt pro excommunicato, etiam vitando offerri: immo etiam in *memento* Missae pro eo celebrans orare ut privata persona, illic applicare, quod sibi specialiter correspondet. num. 58. Pro excommunicatis toleratis Sacrificia communia, Ecclesiae suffragia, & orationes nomine illius, specificae, & in particulari a Ministris offerri posse probabiliter est: in suffragiis autem, & aliis generaliter pro omnibus fidelibus oblati minime communicant. num. 60.

43. Excommunicatis sive vitandis, sive toleratis prohibuit est communicare cum aliis in officiis divinis, ut sunt: Missae sacrificium: Officii canonici publica recitatio in choro: publica Processio: benedictio solemnis cinerum, ramorum, cereorum; & aliae Ecclesiasticae caeremoniae, quae nomine Ecclesiae fiunt. Tract. 10. cap. 3. num. 62. Non potest excommunicatus locum vocare ad recitandum secum officium divinum; poterit tamen excommunicatus toleratus vocari a non excommunicato, & cum illo divinum officium recitare. Excommunicatus vitandus in Sacris constitutus, aut Professus tenetur divinum Officium recitare; sed non licet ei dicere: *Dominus vobiscum*. cujus loco dicere debet: *Dominus exaudi orationem meam*. Si tamen dicat: *Dominus vobiscum*, mortaliter non peccat propter parvitatem materiae. Si ad Horas canonicas, solo titulo beneficii teneatur; non excusatur ab earum recitatione ex eo quod beneficii fructibus sit privatus; nam ex sua contumacia commodum reportare non debet. num. 64. 65. 66.

44. Non privatur excommunicatus ingressu Ecclesie ad preces privatas fundendas separatas ab aliis fidelibus, nec usu sacrarum imaginum, Reliquiarum, aquæ benedictæ, vel aliis sacramentalibus, quibus ad actus virtutum, & ad conversionem excitetur. Nec est illi prohibitus ingressus in Ecclesiam, causa commodioris itineris, vel ne a satellitibus capiatur, vel ex alia causa, tempore quo divina celebrantur, si ipse interesse non intendat divinis officiis, vel Missam audire, etiam si privatim oret: nec tenentur Sacerdotes cessare, vel illum expellere, vel fideles ab Ecclesia exire. Traçt. 10. cap. 3. num. 67. 68. Nequit excommunicatus divinis officiis interesse, ut Missæ, Processioni, recitationi, &c. & si interit, mortaliter peccat. Si Sacerdos excommunicatus faciat coram se Missam celebrari, irregularitatem incurrit. Si excommunicatus assistens Sacrificio, monitus a Sacerdote ut exeat ab Ecclesia, nolit exire, incurrit excommunicationem majorem Pontifici reservatam; quam etiam incurrit interdictus denunciatus, qui post admonitionem perseverat assistens Sacrificio; & etiam omnes qui impediunt quo minus excommunicatus, vel interdictus post admonitionem recedat ab assistentia Sacrificii. num. 69. 70.

45. Peccant mortaliter Clerici coram excommunicato vitando divinam Officium, vel Missam celebrantes. Si videant illum velle divinis officiis interesse, debent ipsa omittere, si inchoata non sunt, & ea alibi sine cantu recitare, vel celebrare. Si autem inchoata jam sint, monendus est excommunicatus ut exeat; quod si obtemperare noluerit, vi expellendus est, etiam si sit Clericus; nec per hoc incurritur excommunicatio canonis. Si nec precibus, nec vi expelli possit, etiam si divina officia inchoata sint, relinquenda sunt, & alibi complenda. Similiter Missa si nondum facta sit consecratio albispinda est, & ab altari recedendum; si vero consecratio facta sit, proseguendum est usque ad summptionem inclusive, & statim recedendum. Sed omnes adstantes debent ab Ecclesia

exire, alioquin peccant. Traçt. 10. cap. 3. num. 71. Prohibitum est etiam fidelibus assistere simul cum excommunicato divinis officiis; & contrafacientes, nisi necessitate aliqua excusentur, mortaliter peccant, & excommunicationem minorem incurunt. num. 72.

46. Si in eadem Ecclesia diversam Missam audiat excommunicatus ac alii, non tenentur hi recedere, nec Sacerdos cujus hi Missam audiunt, desistere; quia non est communicatio in divino officio, sed in materiali loci assistentia. Ad concionem si fideles cum excommunicato concurrant, vel ad lectionem Theologiæ, aut Juris canonici, nec ipsi recedere tenentur, nec lector, aut concionator desistere, unusquisque enim seorsim audit: ipse vero excommunicatus vitandus nec concionari, nec legere potest: toleratus vero, si ei ex officio competat, & concionari, & legere potest, quia censendus est a fidelibus requisitus. Traçt. 10. cap. 3. num. 73. Excommunicatus Missam non audiendo in die festo, non confitendo, non communicando in Paschate mortaliter peccat, si culpabiliter, & animo se subtrahendi ab horum preceptorum observantia non procurat absolutionem: sed si non ex tali animo, sed ob alias rationes non absolvatur, non peccabit non audiendo sacrum; non tamen exculabitur a confessione, vel communione, si sit negligens in procuranda absolutione a censura. num. 74.

47. Excommunicatus vitandus, ante absolutionem decedens nequit in loco sacro sepeliri, etiam si conditionis signa dederit ante mortem. Si jam sepultus fuit, & fecerit possit ab aliis corporibus, extrinsecus est, & extra locum sacrum projiciendus; & Ecclesia solemniter asserione reconcilianda est. Et notandum quod si in Ecclesia sepeliatur, poluitur etiam cæmeterium; non vero e contra. Si ante mortem dedit signa penitentia, absolvendus est antequam sepeliatur: si vero contingat ante absolutionem sepeliri, non exhumandus est, sed petita ab hæredibus absolutione est

absol-

absolvendus. Excommunicati tolerati, si cum penitentia signis decesserint, possunt in loco sacro sepeliri. Traçt. 10. cap. 3. num. 75. 76. Privantur etiam excommunicati vitandi omni honore Ecclesiastico, qui in tumulatione fidelium solet adhiberi: & peccant, qui cum Plalmis, orationibus, precibus, Cruce &c. deserunt excommunicatum ad sepulchrum non sacrum. num. 77. Nec possunt Clerici pro hujusmodi excommunicatis defunctis elemosinas recipere, vel oblationes offerre. ibidem.

48. Quando excommunicatus vitandus sepelitur in loco sacro, funus comitantes incurunt ad minus excommunicationem minorem; qui vero illum sepeliunt incurunt excommunicationem majorem, a qua absolvi non possunt, nisi satisfacta parte ad Episcopi arbitrium. Hanc excommunicationem non incurunt funus comitantes, Clerici canentes, Crucem portantes, campanas pullantes, corpus deserventes, sed tantum qui corpus propriis manibus capiunt, in sepulchrum projiciunt, terra cooperiunt. Probabilis est eam incurere etiam mandantes, & procurantes quod sepeliatur in loco sacro. Sepelientes excommunicatos toleratos, etiam si talis excommunicatus sit publicus hæreticus, dummodo non specialiter denunciatus, hanc excommunicationem non incurunt. Sepelientes vero hæreticum per sententiam damnatum, majorem excommunicationem incurunt, a qua absolvi non possunt, nisi prius propriis manibus corpus defuncti extrahant, & alibi projiciant. Eandem excommunicationem incurunt, qui scienter sepelire præsumunt nominatim interdictos, vel usurarios manifestos. Traçt. 10. cap. 3. num. 78. 79. 80. 81.

49. Omnes excommunicati excommunicatione majori, sive vitandi, sive tolerati usu cujuscunque Ecclesiasticæ jurisdictionis sunt privati; & mortaliter peccant jurisdictionis actus exercendo: Excommunicati tamen tolerati actus, (si non opponatur exceptio, exprimendo etiam speciem, & authorem excommunicationis,) validi sunt; & si a fidelibus

requisitus eos exercuerit, etiam liciti: ut sunt electio, presentatio, collatio beneficii, absolutio &c. Acta autem per excommunicationem vitandum non solum illicita, sed & invalida sunt, & nulla. Traçt. 10. cap. 3. num. 83. 84. 85. 86. Acta per Judicem delegatum ab excommunicato vitando nulla sunt, si quando excommunicatus fuit; res adhuc integra erat, & nondum incaptum judicium: si vero delegatus jam incaperat actus judiciales, eos prosequi potest; dummodo habeat distinctum Tribunal a delegante, secus si cum eo faciat unum Tribunal: Facultas audiendi confessiones non suspenditur excommunicato delegante, quia est gratia facta; mortuo autem, suspensio, vel excommunicatio Episcopi, Jurisdicção Vicarii Generalis expirat, quia faciunt unum Tribunal. num. 87. 88.

50. Si excommunicatus vitandus contra electorum voluntatem ipsam repellere non valentium, aut ipsa excommunicationem ignorantibus, in electione se ingerat, supposito quod ejus votum non sit necessarium, valet electio. Si vero ejus votum necessarium sit, ita ut sine eo electio non fieret, invalida est. Si electores cum excommunicato vitando concurrant ad suffragium ferendum, & ipse scientibus & consentientibus illis, suffragium ferat cum eis; si excommunicati suffragium non sit necessarium ad electionem, probabilis est non esse invalidam talem electionem: at si absque tali suffragio non fieret, irrita est, & nulla. Traçt. 10. cap. 3. num. 89. 90. Presentatio ad beneficium, vel officium Ecclesiasticum facta a Patrone excommunicato vitando ex vi beneficii, aut Ecclesiasticæ dignitatis, omnino nulla est; facta vero ex vi alterius tituli secularis valida est; sed illicita. num. 89. Quælibet resignatio beneficii facta ab excommunicato tolerato valida est: & etiam resignatio simplex, & absoluta facta ab excommunicato vitando. Probabile est valere etiam resignationem factam a vitando in favorem tertie persone. num. 91. Quæ sunt ab excommunicato vitando, ut est particularis persona, valida sunt, sed illicita, ut

con-

contractus &c. Instrumenta vero, & scripturae factae a Tabellione vitando probabile est quod valeant. Concessio facultatis audiendi confessiones, concessio dimissoriaum, approbatio Confessarii, vel conparatoris, cum sint actus jurisdictionis, si fiant ab excommunicato vitando, invalida sunt. num. 94. 95.

51. Excommunicatus excommunicatione majori est inhabilis ad recipienda Ecclesiastica beneficia: Quare praesentatio, electio, postulatio, nominatio, literarum impetratio ad beneficia vacatura, omnia nulla sunt, si pro excommunicato fiant. Insuper, tam conferens beneficium quam eligens, vel praesentans, & illud recipiens mortaliter peccant; & praeter excommunicationem minorem, quam conferentes incurunt, propter communicationem cum excommunicato, quando beneficium vitando conferunt; incurunt etiam ipso facto suspensionem a collatione beneficii, quod scienter excommunicato contulerunt. Tract. 10. cap. 3. nu. 96. 97. Collatio beneficii facta a Pontifice ei, quem scit esse excommunicatum valida est, praesumitur enim tunc illum dispensare, vel ad hunc effectum absolute, Idem dicendum etiam Pontifici, si in literis concessionis habeatur clausula absolutionis ad effectum, &c. n. 98. Laborans ignoranda invincibili excommunicationis, qua est irretitus, vel putans se esse absolutum, invalide recipit beneficium, quia ignorantia inhabilitatem non tollit. nu. 99.

52. Excommunicatus beneficium recipiens, fructus non facit suos, sed illos restituere tenetur. Si bona fide beneficium accepit, & postea recordetur, se cum excommunicatione illud recepisse, illud tenetur relinquere, fructus autem pro illo tempore congruos suae sustentationi retinere potest; reliquos vero reddere; si vero iam consumpti sint, nec ditor factus sit, nihil tenetur restituere. Qui mala fide excommunicatus recipit beneficium, & postea absolutus illud legitime obtinuit; si toto illo tempore per se, vel per alios officium annexum

adimplevit, poterit fructus retinere; quia propter nullitatem collationis toto illo tempore vacavit beneficium, & fructus beneficii vacantis debentur successori. Quae dicta sunt de beneficio intelligenda sunt etiam de aliis dignitatibus Ecclesiasticis habentibus jurisdictionem; & ideo electio, nominatio, &c. Legati, Inquisitoris, Episcopi, Provincialis, Prioris, &c. in persona excommunicati nulla sunt. Idem dicendum de electione, aut assumptione ad dignitatem, & officium quodcumque saeculare, sive collatarium sit excommunicatus vitandus, sive toleratus, juxta probabiliorum sententiam. Tract. 10. cap. 3. nu. 100. 101. 102. 103. 105.

53. Quod dictum est de beneficio intelligendum est etiam de pensione Clericali, & etiam de pensione Ecclesiastica temporalis, ut est quae datur Parocho seni, aut Vicario coadjutori Episcopi: Pensionem autem mere laicalem excommunicatus valide recipere potest, & probabiliter etiam mixtam. Tract. 10. cap. 3. nu. 107. 108. Acceptatio beneficii, vel possessionis acceptio, tempore quo quis est excommunicatus, si electio, praesentatio, collatio fuit ante excommunicationem, valida est; & absolute impetrata potest valide absque nova collatione illud possidere: Electus autem, institutus, praesentatus tempore, quo erat excommunicatus nequit etiam post absolutionem valide acceptare, aut possidere; quia electio nulla fuit, nu. 110. 111. Excommunicatus non privatur per excommunicationem beneficio, quod ante illam legitime obtinuerat: privatur tamen omnibus fructibus, & proventibus beneficii quod possidet correspondentibus tempori, quo in excommunicatione manet, sive vitandus sive toleratus sit; sive ex culpa sua, sive absque culpa sua non absolvatur, nisi injuste ex parte causa sit excommunicatus. Per fructus autem beneficii intelliguntur redditus, pensiones, distributiones, &c. non vero Patrimonium, etiam si quis titulo illius sit ordinatus. Probabilius autem est, quod excommunicatus

status non ipso facto sed tantum post Judicis sententiam privetur fructibus seu proventibus Ecclesiasticis titulo beneficii sibi competentibus, vel ratione officii, si illud per se, vel per alios licite, vel illicite exercuerit. n. 112. 114.

54. Excommunicatus privatur omni actu ad iudicium pertinente; & ideo non potest esse Judex; actor, Advocatus, Testis, Tabellio, Procurator; & si haec exerceat mortaliter peccat. Si sit vitandus repelli debet a Judice, vel a parte: si autem excommunicatus toleratus non requisitus in his se ingerat, si de eius excommunicatione publice constet, potest a Judice repelli per exceptionem excommunicationis, quae potest opponi in qualibet Judicii parte, nimirum ante sententiam, in ipsa sententia, vel post sententiam ante ejus executionem. Ad exceptionem autem excommunicationis requiritur, quod intra octo dies a tempore admittae exceptionis excommunicatio manifeste probetur, expressis specie, causa, & auctore excommunicationis: quod si intra octo dies minime impeditus non probaverit; Expensas reo solvere tenetur. Tract. 10. cap. 3. nu. 118. 119. 120. Acta in Judicio per Judicem excommunicatum toleratum valida sunt, sed illicita. Acta per Judicem Ecclesiasticum vitandum invalida sunt; & in probabiliorum sententia acta per Judicem saecularem vitandum, Acta per adorem, advocatum, vel testem excommunicatum toleratum, licet illicita, valida tamen sunt, donec exceptio opponatur. Quilibet excommunicatus ut reus in iudicio agere potest, citari, & per Procuratorem, non vero per seipsum comparere: immo etiam per se ipsum comparere posse docent plures gravissimi Doctores. nu. 121.

55. Quilibet excommunicatus excommunicatione majori etiam toleratus privatur omni communicatione cum aliis humana, politica, civili per modum commercii societatis, seu conversationis: regulariter autem in his civilibus, & politicis conversationibus, sive ipse communicet cum aliis, sive alii cum ipso,

solum peccatum veniale erit, si absit scandalum, & contemptus, quia censetur materia levis. Quod si communicationes praedictae moraliter uniantur vel in proposito frequentar communicandi, vel in aliquo tractata, qui secum afferat frequentem communicationem, erit peccatum mortale. Communicatio cum vitando in rebus factis mortalis est, nisi materia parvas excuset; cum tolerato autem communicatum nullum peccatum est: sicut etiam cum vitando communicare ex metu mortis, infamiae, aut amissionis bonorum. Communicans cum vitando sive in civilibus, sive etiam in sacris; sive venialiter sive mortaliter peccat, solum minorem excommunicationem incurrit, exceptis casibus prout infra. Communicans cum excommunicato minore excommunicatione nullum peccatum committit, nec ullam excommunicationem incurrit. Tract. 10. cap. 3. nu. 126. 127. 129. 130.

56. Clericus communicans scienter, & voluntarie, & libere cum excommunicato a Papa nominatum, per sententiam particularem, & denunciatum, in rebus divinis, mortaliter peccat, & incurrit excommunicationem majorem Pontifici reservatam. Quando excommunicato etiam contra participantem lata est, tunc qui communicat cum eo eandem excommunicationem incurrit, & sub eadem reservatione, si illa sit reservata. Qui communicat cum excommunicato in crimine criminoso, majorem excommunicationem incurrit, a qua nequit absolvi, nisi per eum qui potest absolvere principalem. Dicitur autem communicare in crimine criminoso, qui communicat in eodem crimine, vel contumacia ob quam excommunicatio lata est. Quare ad hanc excommunicationem incurrendam requiritur, quod communicet cum principali postquam excommunicatus est, & in eodem crimine, ita quod sit aliquo modo causa criminis, vel contumaciae illius, & sciat esse excommunicatum ob illud crimen, & quod communicatio non sit adeo levis, ut pronihilo habeatur; & quod excommunicatus ille

ille sit vitandus. Tract. 10. cap. 3. nu. 131. 132. 133. 134.

57. Quinque sunt, in quibus communicatio cum excommunicato vitando prohibita est; quæ hoc versiculo denotantur: *Os, orare, vale, communicio, mensa negatur*. Igitur 1. prohibetur omnis confabulatio sive per verba, sive per putus, aut nuncios; omnia amicitia signa, amplexus, oscula, acceptatio vel missio munerum. Secundo prohibetur orationes publicas, suffragia, vel sacrificia pro excommunicatis offerre: & publice, sive etiam privatim cum eis orare, non tamen interdicitur particulares orationes pro eis fundere, prout diximus sect. 2. hujus Tract. Tertio vetitum est eos honorifice per verba salutare, & in probabiliore sententia etiam eis caput aperire, affurgere, &c. Quarto prohibetur omnis societas cum illis in contractu, negotio, exercitio, ambulatione, &c. Quinto societas in mensa per modum unius; per hoc tamen non intelligitur prohibitum sedere in Caupona ad eandem mensam materialiter, dummodo non simul moraliter. Tract. 10. cap. 3. nu. 136. 140.

58. Quinque sunt casus, in quibus licet fidelibus cum excommunicatis vitandis communicare, & e contra, qui hoc versiculo continentur: *Vile, lex, humile, res ignorata, necesse*. Igitur propter utilitatem corporalem, vel spiritualem communicantis, vel ipsius excommunicati licita erit communicatio, dummodo utilitas vera sit, non ficta. Propter legem quoque conjugalem potest conjux cum conjugate excommunicato vitando communicare in omnibus, sicut antea solebat, & etiam in divinis; & potest debitum petere, & reddere; quinimmo reddere tenetur. Et sic etiam si uterque esset excommunicatus. Excipe quando scienter cum excommunicato contraxerunt; & quando excommunicatio lata est propter causam ad matrimonium spectantem; & quando factum est divortium. Tertio sit licita communicatio propter humilem statum, pro quo intelligitur subjectio; unde exculantur com-

municantes cum excommunicato vitando quicumque illi obedire tenentur, vel famulari, ut filii tam legitimi, quam illegitimi, & adoptivi, nepotes, &c. respectu Parentum; excipe filios emancipatos: Pupilli, & minores respectu Tutorum, & Curatorum; servi, ancillæ, & famuli mercenarii respectu dominorum suorum; milites respectu Ducum, & religiosi respectu suorum Prælatorum. Secus dicendum de Vassalis respectu Principum: & quando subjectio scienter, & abique gravi necessitate contracta est tempore excommunicationis. Verum etsi subjectio tempore excommunicationis contracta sit, adhuc probabile est communicationem licitam esse. Hæc communicatio concessa subjectis ut supra intelligitur tam in humanis, quam in divinis, excepta administratione, & receptione Sacramentorum. Tract. 10. cap. 3. num. 141. &c. Quod amplius ad alios etiam casus, cum sit concessio favorabilis in corpore juris inserta.

59. Omnis ignorantia invincibilis, vel inadvertentia sive juris, sive facti excusat communicantem cum excommunicatis vitandis; immo etiam ignorantia vincibilis, & culpabilis dummodo non affectata. Vide dicta sect. 16. hujus Tract. Tract. 10. cap. 3. nu. 151. Ut quis alterum vitare teneatur debet certitudinem moralem habere quod sit excommunicatus, & quod sit vitandus; nam ob dubium privandus non est iure suo. Hanc moralem certitudinem habere possumus vel fama publica a viris fide dignis orta, vel testimonio saltem duorum testium asserentium excommunicatum, & denunciatum: vel confessione ipsius rei: vel asserente Parochi ostendentes literas excommunicationis, & denunciationis. Qui certo excommunicatus, & denunciatus est, in dubio an sit absolutus vitari debet. nu. 156. Communicationem denique cum excommunicato vitando a culpa excusat necessitas gravis communicantis, vel ipsius excommunicati, vel alterius, sive sit corporalis sive spiritualis, cui tamen aliter occurri non possit æque bene. Excusat etiam necessitas

tas coactionis ex metu gravi, aut violentia clauso scandalo, & contemptu. nu. 257.

60. Excommunicatio minor quamvis olim multiplex esset, nunc una tantum est, scilicet quæ incurritur ob communicationem cum excommunicato majore excommunicatione, & vitando. Tract. 10. cap. 3. nu. 158. *Excommunicatio minor est censura privans fideles passiva Sacramentorum participatione*. Unum tantum effectum habet, qui est dicta privatio, per se, & directe. Unde peccat mortaliter, qui hac excommunicatione irretitus suscipit Sacramenta: valide tamen suscipit; immo etiam Sacramentum poenitentia juxta dicta sect. 41. hujus Tract. suscipere potest. At si sacramento conferat, sive suscipiat nullam penam incurrit, sed ab Ordinario puniendus est. nu. 159. Excommunicatus excommunicatione minori Sacramenta ministrans, nec venialiter peccat n. 161. Talis excommunicatus privatur insuper indirecte electione passiva ad beneficia; & moraliter peccat, cum ad beneficia eligentes, presentantes, & ea ipsi conferentes, nullam tamen penam incurrit; & talis electio, presentatio, & collatio non est irrita, sed per superiorem irritanda. nu. 162. 163. Ab hac excommunicatione quilibet Confessarius absolvere potest; non tamen simplex Sacerdos, nam post Decretum Innoc. XI. non potest simplex Sacerdos absolvere a venialibus. nu. 164. 166.

G A P U T IV.

De aliquibus Excommunicationibus in particulari.

61. **C**elebris est excommunicatio major summo Pontifici reservata, quæ habetur in Juris Canone: Si quis suadente diabolo manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcopus

porum illum presumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui presentetur, ut ejus mandata recipiat. Tract. 10. cap. 4. nu. 18. Dicitur manum injectio facta suadente diabolo, quando est mortale peccatum in ratione injuriæ exterioris illatæ, quod requiritur, & sufficit ad hanc excommunicationem incurrendam. nu. 19. Si quis Clericus ex ira desperatione, aut tedio seipsum percutiat, mutilet, vel occidat, aliamve injuriam sibi irroget, qua lethaliter peccat contra charitatem sibi debitam, incidit in hanc excommunicationem. nu. 20. Nomine Clerici hoc loco veniunt omnes etiam tantum prima tonsura insigniti, dummodo qui in Sacris non sunt, habitum, & coronam Clericalem deferant. Similiter omnes Regulares utriusque sexus, tam Choristæ quam Donati, seu conversi, & etiam Novitii. Excluduntur autem Clerici bigami bigamia vera, & reali: Clerici conjugati in minoribus constituti non deferentes tonsuram, ac habitum Clericalem; nisi ex licentia Episcopi alicui Ecclesiæ inserviant, vel in universitate aliqua literis vacent; & qui abjectis Ecclesiasticis vestibus, sæcularibus negotiis se ingerunt post trinam sui Prælati nominationem; vel enormitatis se immiserunt, & tandem qui sunt realiter degradati. n. 21.

62. Omnes utriusque sexus quantumvis privilegiati distam excommunicationem incurunt, si in Clericum manus violentas injiciant, etiam si pueri sint, dummodo rationis compotes. Pueri tamen ante pubertatem hanc excommunicationem incurrentes, possunt absolvi ab Episcopo etiam post pubertatem, absque onere comparandi coram summo Pontifice. Extenditur hæc excommunicatio etiam ad mandantes: precibus, minis, aut promissis excitantes: consentientes: consulentes, vel auxilium præstantes; si tamen percussio sequatur, & mandatum &c. in eam moraliter influxerit. Tract. 10. cap. 4. num. 22. Qui non impedit Clerici percussorem cum possit, & teneatur excusatione impedit, hanc excommunicatio-

nem incurrit: secus si teneatur tantum ex charitate. num. 24. Ratam habens percussione Clerici suo nomine, vel gratia sui factam, dictam excommunicationem incurrit, non quidem quando facta est, sed quando eam ratam habet, licet mandatum, consilium, aut auxilium non præberit; quia fictione juris ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiparatur, si ratihabitio sufficienter significetur, & quando percussio facta fuit, esset habilis ad mandandum, consulendum, &c. licet casu tunc somno, vel ebrietate detineretur. num. 25.

63. Violenta manuum injectio dicitur omnis percussio, vel actio violenta, vel graviter injuriosa, quæ sit peccatum mortale. Quare omnis mutilatio, percussio, vulneratio, propinatio veneni, injuriosa detentio, si conspiciat illum, arundine percussus, si in frenum equi in quo sedet violentas manus injicias, &c. talis censetur. Tract. 10. cap. 4. num. 26. Non incurritur hæc excommunicatio si Clericum verbis offendas: si percutere coneris, sed eum non lædas; si ejus res subripias, vel vestes auferas, etiam si propter hoc domo exire non possit, & hoc animo id facias. num. 27. Ab hac incurrenda censura excusant ignorantia juris, vel facti, justa defensio, & omnia quæ actum liberant a culpa mortali; & quoties actio ex circumstantia personæ percussa; & modi non censetur graviter injuriosa, & sic plerumque pueri in minoribus constituti se pugnis percipientes, & sanguinem e naribus elicientes eam non incurrit. num. 28. &c. Qui Clericum inventum in carnali crimine, tactibus &c. cum propria uxore, matre, sorore, aut filia statim percuteret, aut occideret, hæc excommunicationem non incurreret, ob specialem juris dispositionem; peccaret tamen mortaliter. Tandem non eam incurrit Prelati, Magistri, & Parentes Clericum correctionis gratia moderate pro culpæ qualitate percipientes: nisi graviter modum excedant. num. 30. 31. De excommunicatione ob duellum vide tract. 5. sect. 44. & De excom. lata in edicto ad revelan-

da delicta vide tract. 11. sect. 39. 40. 41. 42. 43. 44.

64. De excommunicatione contra hæreticos lata plura dicta sunt tract. 2. sect. 20. &c. Quare paucis additis ad majorem claritatem, circa eam non vitra immorabimur. Nominè hæreticis quoad excommunicationem incurendam veniunt etiam Apostasia, Idololatria, & Judaismus. Tract. 10. cap. 4. num. 46. Si aliquis sit publicus hæreticus, & talis declaratus; Si tamen non denunciatur, & declaratur excommunicatus, adhuc vitandus non est. num. 48. Statim ac quis cognoscit propriam opinionem contrariari Ecclesiæ doctrinæ; & non vult corrigi, pertinax esse censetur, & hæreticus est. num. 49. Errans circa dogmata Fidei, sed vel per sua negotiatio crassa, vel supina, aut etiam affectata, licet peccet contra obligationem sciendi quæ scire tenetur, non est tamen, vel pertinax, vel formaliter hæreticus, si paratus sit corrigi quando sciat aliter esse ab Ecclesia definitum; & sic nullas pœnas incurrit. num. 50. 52. Qui tentationes, & suggestiones contra Fidem involuntarie patitur, & angitur timore consensum, & se hæreticum esse timet; minime assensum præbit; nec hæreticus est. Qui circa obiectum Fidei perpensis utriusque partis rationibus, judicat rem esse dubiam, vere hæreticus est. Idem dicendum si de rebus Fidei formet assensum opinativum; quia assensus opinativus ita judicat rem esse veram, ut tamen ei possit subesse falsum. Si quis vero Fidei tentationibus agitatus, perpensis utriusque partis rationibus, judicium omnino suspendat, non quia positive dubitet de motivo Fidei, sed ut facilius superet tentationem, & ab ea se liberet, hæreticus non est, imò prudenter agit. num. 54. 55.

65. Inter omnes censuras celebrioris sunt excommunicationes in Bulla cœnæ contentæ, quarum omnium absolutio est summæ Pontifici reservata; sunt autem quæ sequuntur. Primo igitur excommunicantur omnes hæretici, schismatici, & obedientiam Sedi Apostolicæ negantes, eorum fautores, receptatores, defensores, illo-

illorum libros legentes, imprimentes, retinentes, vendentes, ementes, defendentes. De fautoribus, &c. vide dicta tract. 2. sect. 24. Secundo. Appellantes a mandatis, & sententiis Papæ ad futurum Concilium Generale, & omnes quorum auxilio, & favore appellatum est. Universitates vero, & capitula, vel Collegia cum excommunicari nequeant, interdiciuntur; etiam si mandatum, vel sententia injusta fuisset. Hanc excommunicationem non incurrit appellans ad concilium præsens. Tertio. Pyratæ, Corsarii, & latrones maritimi mare Pontificum animo depradandi percurrentes, eorum fautores, receptatores, & defensores. Hanc non incurrit consilium dantes; nec illi qui non sunt Pyratæ, sed vel pro sua negotiatio crassa, vel alia de causa navigant, licet casu in dicto mari aliquos expolient; nec illi qui mare percurrunt animo prædandi infideles, Turcas, Judæos, &c. nec qui tempore justæ belli suos hostes expoliant. Tract. 10. cap. 4. nu. 76. 77. 78. 79.

66. Quarto excommunicantur rapientes naufragantium bona sive in mari, sive in litore inventa, cuiuscunque generis sint, si sint Christianorum; nisi essent statim peritura, ut saccharum, farina, charta, &c. vel rationabiliter credatur ea haberi pro delictis. Quinto. Qui nova pedagia, seu gabellas in terris suis imponit, vel imposita augent. Hoc intelligitur de iis, qui talem potestatem non habent, & in casibus a jure non permittis. Sexto. Literarum Apostolicarum falsarii, eas falsificantes, vel fabricantes: non tamen incurritur si error grammaticalis corrigatur. Septimo. Deferentes ad infideles quoscunque arma, equos, metalla pro armis fabricandis, vel alia instrumenta bellica: certiores eos facientes per se, vel per alios de rebus ad statum Christianæ Republicæ pertinentibus in damnum Christianorum: auxilium eis dantes in damnum fidelium. Hanc non incurrit Catholicus viventes in terris infidelium talia eis vendentes ad licitos usus; nec vendentes infidelibus in terris Catholicorum degentibus, nisi

timeatur eos talia emere in damnum Christianorum. Tract. 10. cap. 4. nu. 82. 83. 84. 85. 86.

67. Octavo excommunicantur impedientes per se, vel per alios, seu invadentes eos qui vidualia, & alia necessaria Romam ad usum Romanæ curiæ adducunt, & defendentes qui talia agunt. Nono. Interficietes, mutilantes, lædentes, aut capientes, expoliantes, aut detinentes eos, qui ad Sedem Apostolicam accedunt, causa negotiorum apud Summum Pontificem, seu in ejus curia grendorum; vel ab ea recedunt. Item eos, qui prætextu jurisdictionis usurpatæ, quam a Sede Apostolica non habent; similibus actionibus lædunt commorantes in Romana curia. Hanc non incurrit, qui interficiunt ibi commorantes; ut privatæ persone. Decimo. Omnes interficietes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, ac depradantes Romipetas, seu peregrinos causa devotionis, ac peregrinationis accedentes ad Urbem, in ea manentes, vel ab ea recedentes; & ad hæc dantes auxilium, consilium, vel favorem. Hanc non incurrit occidens, aut vulnerans, &c. illum, qui Romam peteret alia intentione, nimirum lucrandi, visendi amicum, vel ad beneficium obtinendum, abolitionem, &c. sed qui Romam peteret, causa visitandi Ecclesias, venerandi Reliquias, acquirendi indulgentias, adimplendi votum, vel pœnitentiam injunctam. Eam insuper non incurrit qui occiderit Civem Romanum; qui Sacra loca ex devotione visitaret; quia hic non est Romipeta, & peregrinus. Tract. 10. cap. 4. nu. 87. 88. 89.

68. Undecimo excommunicantur interficietes, mutilantes, vulnerantes, percipientes, capientes, carcerantes, detinentes, hostiliter insequentes, vel ex suis Diocœsibus, terris, seu dominiis ejicientes Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Legatos seu Nuncios; & etiam mandantes, ratum habentes, auxilium, consilium, vel favorem præstantes. Duodecimo. Occidentes, mutilantes, percipientes, expoliantes per

se vel per alium: directe, vel indirecte tales actiones exequi procurantes in eos, qui recurrunt ad Romanam Curiam super causis, & negotiis suis, eorum Procuratores Advocatos, agentes, disputantes; sive ad prædicta auxilium, consilium; vel favorem præstantes. Decimotertio. Sub prætextu frivolæ appellationis, quam interponunt, recurrentes ad curias sæculares a gravamine, vel futura executione literarum Apostolicarum: Magistratus prohibentes dictas literas executioni mandari: qui directe, vel indirecte prohibent accedentes ad Romanam Curiam pro negotiis prosequendis, vel pro lictis impetrandis. Tract. 10. cap. 4. nu. 90. 91. 92.

69. Decimoquarto excommunicantur omnes, qui auctoritate propria ad se advocare intendunt causas spirituales, aut spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & commissariis Apostolicæ Sedis, & aliis Judicibus Ecclesiasticis: vel eandem causarum cursum impediunt: vel qui se interponunt ut Judices in cognitione talium causarum vel compellunt partes actrices ad revocandas citationes, & inhibitiones, & alias literas decretas in hujusmodi causis: vel impediunt executionem literarum Apostolicarum executorialium quomodolibet: vel favorem, auxilium, aut consilium ad prædicta præstiterint. Vide Tract. 12. sect. 42. Decimoquinto. Trahentes, vel trahi facientes vel directe aut indirecte trahi procurantes personas Ecclesiasticas ad sæcularia Tribunalia. Facientes, statuentes, vel publicantes ordinationes, vel decreta, quibus directe, vel indirecte læditur libertas Ecclesiastica, & talibus statutis, & ordinationibus utentes. Judex sæcularis hanc excommunicationem non incurrit, si Clericum sponte accedentem ad suum Tribunal, ut coram eo se purget, admittat purgationem, & sententiam proferat. Eam autem incurrit si inique eum vexaret, vel patientes ejus ut ad suum Tribunal accederet; quia hoc esset indirecte trahere. Tract. 10. cap. 4. n. 93. 94.

70. Decimosexto impediunt Prælatos Ecclesiasticos ne sua jurisdictione contra

quoscunque utantur. Recurrentes ad curias sæculares; eludentes sententias Judicum quoriscunque Ecclesiasticorum, procurantes a dictis Curis prohibitiones, & mandata pœnalia contra dictas sententias; decernentes talia mandata, & prohibitiones, eaque exequentes. Et in his omnibus consilium, auxilium, & favorem præstantes. Hanc non incurrit, qui sine vi, aut metu, sed precibus, pecunia, vel alia via impedit Judicem Ecclesiasticum; ne sua jurisdictione utatur; neque qui impedit Judices Ecclesiasticos ne injuste procedant. Decimoseptimo. Qui bona Ecclesiastica occupant, & sequestrant sine legitima facultate. Tract. 10. cap. 4. nu. 95. 96. Decimo octavo. Imponentes Decimas collectas, tallias, & alia onera per se, vel per alios, directe, vel indirecte Clericis, vel bonis ipsorum; Hæc tributa exigentes, recipientes, vel facientes imponi, aut exigi: & ad hæc auxilium, consilium, aut favorem præstantes. Decimono. Judices sæculares in causis criminalibus contra personas Ecclesiasticas procedentes sine speciali, & specifica Sedis Apostolicæ licentia; & comprehenduntur quicunque Magistratus, scribe, Notarii, Cancellarii, executores, consiliarii, &c. Vigesimo. Occupantes, invadentes, detinentes, vel destruentes terras, loca, & jura sub ditione Sedis Apostolicæ contenta, sive per se, sive per alios, directe, vel indirecte, in toto, vel in parte. Et ad hæc auxilium, consilium aut favorem præstantes. nu. 97. 98. 99.

CAPUT V.

De suspensione, depositione, degradatione. Interdictis, & cessatione a divinis.

71. **S**uspensio prout hic accipitur, est censura, qua Clerico prohibetur alicujus Ecclesiastici Ministerii exercitium, Tract. 10. cap. 5. nu. 2. Dividitur primo in eam, quæ est a jure, & eam quæ est ab homine. Insuper alia est ab Officio, alia a Beneficio, alia ab Officio, & Beneficio. Suspensio absolute lata intelligitur esse ab officio, & beneficio. Præterea alia est perpetua, alia temporalis. Temporalis non est censura, sed pura pœna, & transacto tempore præfixo tollitur sine absolute: sed quæ perpetua est, & vere censura indiget absolute. Quando absolute ferretur, censetur perpetua. nu. 56. Ut valide feratur suspensio nulla est in jure determinata forma, sed sufficiunt verba declarantia suspensionem latam, vel ferendam; in dubio autem intelligitur sententia ferenda. Ut debito modo feratur, debet ferri in scriptis, & causa exprimi, & intra mensem suspensio dari instrumentum, si illud petat; & si Judex hoc temere omittat, incurrit suspensionem ab ingressu Ecclesiæ, & a divinis officiis per mensem, & insuper mortaliter peccat. Debet etiam monitio præmitti, sine qua suspensio nulla est, & Judex eam omittens suspenditur ab ingressu Ecclesiæ per mensem. nu. 7.

72. Quando Prælati prohibet subdito ne celebret, sed non in scriptis, non censetur ferre suspensionem proprie dictam, sed puram pœnam; quia non præsumitur velle, eum in hoc peccare. Si Religio aliqua habeat privilegium suspendendi solo verbo, & in ea vigeat usus suspensionis; tunc si delictum grave est, censendum est Prælatum suspendere velle: si vero non adit talis usus, & delictum non sit multum grave censetur simpliciter prohibere. Tract. 10. cap. 5. nu. 8. Suspendi alii sunt tolera-

si, alii vitandi. Suspendi autem vitandi illi sunt, qui nominatim suspendi sunt, & denunciati. nu. 9. Suspendio non habet in jure determinatos effectus, sed pro voluntate eam ferentis, ad hos, vel illos coarctatur. Unde suspendus ab uno actu, non censetur suspendus ab aliis. Suspendus ab ordine Episcopali non censetur suspendus a jurisdictione, sed tantum ab iis quæ jurisdictionem exigunt, ut Ordinare, Crisma conferre &c. nu. 10. 11.

73. Violare suspensionem est ex genere suo peccatum mortale; excusabitur autem a peccato in omnibus illis casibus, in quibus excusatur excommunicatus contra censuram operans. Tract. 10. cap. 5. nu. 12. Qui ab Ordine suspendus est, si actus Ordinis sacri exerceret officio, seu eo modo quo a laicis exerceri nequeunt, præter peccatum mortale, incurrit etiam irregularitatem Summo Pontifici reservatam. Quando suspensio lata est per modum pœnæ, & ad tempus, probabile est dictam irregularitatem non incurri. Quare qui bona fide ordinatus est ante legitimam ætatem; suspensus est ab exercitio Ordinis usque dum ætatem habeat; & si interim actus Ordinis exerceret, peccat mortaliter, sed non fiet irregularis. num. 13. Attento jure canonico prohibito non est communicare cum suspendis in iis, quæ sunt ipsis prohibita per suspensionem; & ideo licitum est Missam celebrantibus suspendis audire &c. n. 14.

74. Omnes actus Ordinis, qui simul jurisdictionis non sunt, a suspendo exerciti validi sunt; quia sunt actus characteris: & etiam actus abolitionis præstitus ab eo qui suspendus est ab Ordine, sed non a jurisdictione. Qui suspendus est a jurisdictione, & vitandus, invalidus est actus jurisdictionis exercet, a qua suspendus est; si tamen non sit vitandus, licite, & valide tales actus exercet, si a fidelibus requiratur, si vero requisitus se ingerat, illicite quidem eos efficit, valide tamen; quia Ecclesia tales tolerans ab eis jurisdictionem non aufert. Tract. 10. cap. 5. nu. 15. Suspendus